

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1 Sisukokkuvõte

Eelnõuga muudetakse alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadust ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seadust.

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muudatusega¹ langetati 2020. a 1. maist algselt kaheaastaseks perioodiks elektri- ja teatud kütuste aktsiisimäärasid. Määrade langetamise eesmärk oli leevendada COVID-19 viiruse levikust tingitud kriisi mõjusid kütuse tarbijatele ja kergendada majanduslikku toimetulekut. 2021. a lõpus võeti vastu seadus, millega nähti ette alates 2023. a 1. maist nelja-aastane kütuse- ja elektriaktsiiside lauge taastamine kriisieelsele tasemele.

Muutunud julgeolekuolukord Euroopas on kaasa toonud energiakandjate järsu hinnakasvu. See on toonud Eestisse viimaste aastakümnete suurima hinnatõusu. Kujunenud olukorras on oluline, et riik toetaks nii kodumajapidamisi kui äritarbijaid. Seetõttu on põhjendatud 1. mail 2023–2026 aset leidma pidanud aktsiisitõusud aasta võrra edasi lükata ning saavutada aktsiisimäärade kriisieelne tase 2027. a. Muudatus põhineb Eesti Reformierakonna, Isamaa Erakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna koostöölepingul aastateks 2022–2023.

Kaasnevalt saavad põllumajandussektor ja põlevkivi kaevandused kasutada kuni 2024. a 30. aprillini eriotstarbelist diislikütust Euroopa Liidu miinimummäära tasemel, mis on 21 eurot 1000 liitri kohta. Meede toetab nimetatud sektorite konkurentsivõimet. Alates 2024. a 1. maist tõuseb põllumajandussektorile eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäär 107 eurole 1000 liitri kohta ning põlevkivi kaevandused saavad kasutada vaid tavamääraga maksustatud diislikütust.

1.2 Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja valmistas ette Rahandusministeeriumi maksu- ja tollipoliitika osakonna peaspetsialist Lauri Lelumees (e-post lauri.lelumees@fin.ee, tel 611 3059), aktsiisilaekumise eelarvemõju hinnangu koostas fiskaalpoliitika osakonna analüütik Merliin Laos (e-post merliin.laos@fin.ee, tel 611 3115) ning eelnõu juriidilist kvaliteeti kontrollis personali- ja õigusosakonna õigusloome valdkonna juht Virge Aasa (e-post virge.aasa@fin.ee, tel 611 3549). Keeleliselt toimetab Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (e-post sirje.lilover@fin.ee).

1.3 Märkused

Eelnõuga muudetakse:

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/121042020001>

- alkoholi-, tubaka-, kütuse ja elektriaktsiisi seaduse redaktsiooni RT I 22.05.2022, 3;
- alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seadust (RT I, 14.12.2021, 1).

Maksukorralduse seaduse § 4¹ kohaselt peab maksuseaduse, samuti selle muudatuse vastuvõtmise ja jõustumise vahele jääma üldjuhul vähemalt kuus kuud. Antud juhul on tegemist maksukohustuslast soodustava mõjuga muudatusega, mistõttu see piirang ei kohaldu.

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

2. Seaduse eesmärk

Käesoleva seaduse eesmärk on pikendada ühe aasta võrra langetatud aktsiisimäärade kehtivust. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seadust muudetakse ja sätestatakse, et langetatud määrad kehtivad veel ühe aasta võrra, kuni 2024. a 30. aprillini. Sellele järgneb nelja aasta jooksul (2024–2027) aktsiisimäärade lauge taastamine kriisieelsele tasemele.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 1 lõike 2 punktile 1 ei koostata eelnõule väljatöötamiskavatsust, sest eelnõu menetlus peab olema kiireloomuline. Eelnõu on seotud 2023. a riigieelarve seaduse eelnõuga ning muudatus on kavandatud jõustuma 1. jaanuaril 2023. a.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest paragrahvist. Esimeses paragrahvis sätestatakse alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse rakendussätte muudatus, teises paragrahvis alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse muudatused ja kolmandas sätestatakse seaduse jõustumine.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse rakendussätet § 85¹⁹. Sätestatakse Euroopa Liidu miinimummääraga maksustatud eriotstarbelise diislikütuse kasutamise pikenemine käesoleva aasta 31. detsembrilt 2024. a 30. aprillini.

Eelnõu §-ga 2 pikendatakse aasta võrra ajutiselt vähendatud aktsiisimäärade kehtivust. See puudutab diislikütust, kütteõlisid, maagaasi nii kütteinena kui mootorikütusena, vedelgaasi kütteinena ja elektrienergiat.

Seega jääb kuni 2024. a 30. aprillini näiteks diislikütuse aktsiisimääraks praegu kehtiv 372 eurot 1000 liitri kohta. Kokkuvõtvalt toimub aktsiisimäärade taastumine kriisieelsele tasemele alljärgneva tabeli 1 järgi.

Tabel 1. Energiatoodete aktsiisimäärad aastatel 2022–2027 (eurot)

ENERGIATOODE	Kuni 30.04.2024	al 1.05.2024	al 1.05.2025	al 1.05.2026	al 1.05.2027
Diislikütus (1000 l)	372	399	428	459	493
Eriotstarbeline diislikütus (1000 l)	21	107	115	123	133
Maagaas (1000 m ³)	40	47,81	56,42	66,58	79,14
Vedelgaas (1000 kg)	55	65,01	79,91	90,98	107,71
Kütus, mille KNi kaheksa numbrit on 2710 19 31 või 2710 19 35 (1000 l)	372	399	428	459	493
Kerge kütteõli (1000 l)	372	399	428	459	493
Raske kütteõli (1000 kg)	422	456	490	525	559
Põlevkivikütteõli (1000 kg)	414	447	481	515	548
Veeldatud mootorimaagaas (1000 kg)	55,79	58,34	60,9	63,45	66
Mootorimaagaas (1000 kg)	40	41,83	43,66	45,5	47,32
Elektriaktsiis (1 MWh)	1	1,45	2,1	3,07	4,47

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga muudetavates seadustes ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei oma puutumust Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

6.1 Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise

Mõju majandusele

Sihtrühm: muudatus avaldab mõju kõigile põllumajandus- ja põlevkivi kaevandavatele ettevõtjatele, kellel on õigus kasutada eriotstarbelist diislikütust. Eriotstarbelise diislikütuse aktsiisivähenduse pikendamine kuni 2024. a 30. aprillini võimaldab kütusemüüjatel potentsiaalselt seda kütust müüa 9,48 senti võrra (aktsiis ja käibemaks) liitri kohta soodsamalt, eeldusel et nii hulgi- kui jaemüüjad kannavad aktsiisilange kütuse lõpphinda täielikult edasi. Eriotstarbelise diislikütuse hulgimüügihinna statistikat iseloomustab alljärgnev tabel 2. Maksu- ja Tolliameti andmetel ostetakse hulgimüügist umbes 90% eriotstarbelise diislikütuse kogusest.

Tabel 2. Eriotstarbelise diislikütuse indikatiivsed hulgemüügi hinnad

Periood	Keskmine EDK müügihind eurodes liitri kohta
Märts 2021	0,72
Aprill 2021	0,71
Maist juunini 2021	0,74
Juulist augustini 2021	0,76
September 2021	0,81
Oktoobrist novembrini 2021	0,93
Detsember 2021	0,92
Jaanuar 2022	1,03
Veebruar 2022	1,27
Märts 2022	1,30
Aprill 2022	1,32
August 2022	1,21

Mõju olulisus: mõju majandusele tervikuna on pigem väheoluline. Erimärgistatud diislikütuse kasutamine parandab piiratud määral (täiendavalt 16 kuud) põllumajandustootjate konkurentsivõimet ja aitab säilitada selles sektoris hõivatute töökohti. Meede vähendab ka põlevkivi kaevandamise kulu ja omab seeläbi kaudset positiivset mõju põlevkivienergeetika sektorile. Erimärgistatud diislikütuse hulgemüügihind võiks aktsiisilangemise perioodi pikenedes tulemusena püsida 9,48 senti võrra (aktsiis ja käibemaks) liitri kohta soodsam. Kui erimärgistatud diislikütust kasutaval ettevõtjal on kütusekulu osakaal tegevuskuludes 20%, siis püsib muudatuse tulemusena tema summaarne tegevuskulu 1,4% võrra madalam võrreldes olukorraga kui eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäär oleks 10 senti liitri kohta.

6.2 Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse muutmise

Mõju majandusele

Alljärgnevas tabelis 3 on hinnatud aastatel 2024–2027 toimuva aktsiiside taastamise mõju tarbijahinnaindeksile (THI). Muude kütuste osakaal tarbimiskorvist ja mõju THI-le on marginaalne.

Tabel 3. Mõju tarbijahinnaindeksile

	1.05.2023	1.05.2024	1.05.2025	1.05.2026	1.05.2027
DIISLIKÜTUS					
Mõju THI-le (%)	0	0,044	0,046	0,049	0,052
Mõju THI-le võrreldes ATKEASes ettenähtud aktsiisitõstmisega (%)	-0,044	-0,002	-0,002	-0,004	0,052
MAAGAAS					
Mõju THI-le (%)	0	0,007	0,007	0,007	0,008
Kaudne mõju THI-le läbi soojuse hinna (%)	0	0,006	0,011	0,013	0,015
ELEKTRIENERGIA					
Mõju THI-le (%)	0	0,036	0,036	0,036	0,037

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Riigieelarve tulud vähenevad vastavalt tabelis 4 esitatud mõjudele. Väikese tarbimismahuga kütuseliikide aktsiisimäära muutmiste mõju koos käibemaksuga jääb alla 0,1 miljoni euro aasta kohta seega nende mõjusid eraldi välja toodud ei ole.

Tabel 4. Energiatoodete aktsiisimäärade taastumise edasilükkamise eelarvemõju aastatel 2023–2026 (mln eurot)

ENERGIATOODE	2023	2024	2025	2026
Diislikütus	-5	-13	-28	-25
Eriotstarbeline diislikütus	-6	-5	-1	-1
Maagaas kütteinena	-2	-3	-4	-5
Vedelgaas kütteinena	-0,2	-0,4	-0,4	-0,5
Elektrienergia	-3	-6	-8	-13
Muudatuste kogumõju eelarvele koos käibemaksuga	-16,2	-27,4	-41,4	-44,5

Mõju on hinnatud võrreldes olukorraga kui jääks kehtima juba seadustatud aktsiisitõusud. Nende edasilükkamine aasta võrra suurendab mõnevõrra tarbimist, sest aktsiisimäära tõusust tulenev jaehinna kasv jääb järgmisel aastal ära. Näiteks diislikütuse aktsiisitõusu ära jätmine vähendab keskmist jaehinda 3,2 senti võrra. Suurim positiivne mõju kogustele tuleb piiriülesest tankimisest. Puudutab see eelkõige diislikütuse koguseid ning mõjutab ligikaudu 10 mln liitri tarbimist, mis jääb järgmisel aasta Eestisse. Suurim piirikaubanduse mahu kasv liigub aasta võrra edasi ning toimub 2025. aastal kui diislikütuse aktsiisimäär ületab Läti vastavat taset, eeldades, et sealne aktsiisitas jääb samaks. Käesolevaks aastaks prognoosime ligikaudu 25 mln liitri tarbimise liikumist naaberriikidesse, eelkõige Lähti ja Leetu. Edasistel aastatel jätkub piiriülese tankimise kasv, sest diislikütuse aktsiisimäär jõuab järk-järgult 2020. aasta alguses kehtinud tasemele tagasi.

8. Rakendusaktid

Seaduse jõustumisel ei ole vaja muuta ega kehtestada uusi rakendusakte.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2023. a 1. jaanuaril.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumidele, sealhulgas Justiitsministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Maksu- ja Tolliametile, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskojale, Eesti Tööstuskojale, Eesti Gaasiliidule, Eesti Õliühingule ning Eesti Maksumaksjate Liidule.